

KADRA NADLEŚNICTW DYREKCJI LASÓW PAŃSTWOWYCH OKRĘGU SIEDLECKIEGO W LATACH 1938–1939

Rafał Zubkowicz

Tematyka kadry Lasów Państwowych w pierwszym okresie ich funkcjonowania nie została dotychczas zaprezentowana w szerszym ujęciu. Pewne wzmianki na temat liczby personelu LP czynił jedynie J. Broda. Są to jednak wzmianki dość ogólnej natury, dotyczące liczby pracowników, z wyszczególnieniem działów (gospodarka leśna, zakłady przemysłowe, inne) oraz wykształcenia¹. Cenne zestawienia statystyczne dotyczące kadry w okresie międzywojennym przytoczył T. Molenda².

Materiał źródłowy niniejszego opracowania to *Wykaz imienny funkcjonariuszów zatrudnionych w nadleśnictwach i zakładach przemysłowych* (dalej: „Wykaz”). Zawiera zbiór informacji na temat 968 pracowników (ok. 10% kadry Lasów Państwowych), w tym 888 zatrudnionych w nadleśnictwach Dyrekcji Lasów Państwowych Okręgu Siedleckiego. Jakkolwiek karta tytułowa informuje, że „Wykaz” zaprowadzono 1 października 1938 roku, to należy zauważyć, że prawdopodobnie jedynie drukowany formularz został przygotowany przed 1 października, zaś uzupełniano go po zmianie zasięgu terytorialnego, jaka zaszła po 25 listopada 1938 roku (szczegóły dotyczące administracyjnej historii DL w Siedlcach przedstawimy w dalszej części). Pierwotne wpisy dokonane zostały maszynowo. Zmiany zaszły w kolejnych miesiącach – przeniesienia, zwol-

1 J. Broda, 1992, *Lasy Państwowe w Polsce. Tom 1 (1918–1939)*, *Studia i Materiały Ośrodka Kultury Leśnej*, t. 3, s. 164–165.

2 T. Molenda, 1960, *Badania nad ekonomiką i polityką gospodarczą polskich lasów państwowych w latach 1920–1939*, „Folia Forestalia Polonica”, z. 3, seria A.

nienia, awanse – odnotowywano odręcznie, zbliżonym charakterem pisma. Jak informuje odręczny dopisek na karcie tytułowej, prowadzenie księgi zakończono 1 września 1939 roku³.

W tym miejscu należy wskazać, że tak samo jak nie zachowały się akta Naczelnej Dyrekcji Lasów Państwowych, tak też praktycznie brak jest akt siedleckiej Dyrekcji Lasów. Co prawda w Archiwum Państwowym w Siedlcach znajduje się zespół archiwalny pod nazwą Dyrekcja Lasów w Siedlcach, liczący przeszło 200 jednostek archiwalnych, jednak kwerenda przeprowadzona przez autora i kilka innych zainteresowanych osób ujawnia, że jest to zbiór dokumentów wytworzonych głównie w okresie powojennym (dyrekcja funkcjonowała do 1975 roku). Uwagę zwraca także niemerytoryczne i niejednokrotnie błędne opracowanie dokumentów. Tym bardziej więc „Wykaz”, jakkolwiek w wąskim wycinku, stanowi wyjątkowo kompletny dokument, ilustrujący zagadnienie kadry.

UWAGI METODYCZNE

Autor samodzielnie skorygował i rozbudował bazę danych nazwisk pracowników, jaką otrzymał z RDLP w Białymstoku⁴. Baza w formacie Excel posłużyła do uporządkowania i dalszych szczegółowych analiz. Przechodząc do ich treści, należy zaznaczyć, że samodzielna próba sumowania liczb w kolejnych omówieniach może prowadzić do mylnej konstatacji, iż autor popełnił błąd. Taki wniosek wynikać może z dwóch faktów. Po pierwsze nie w każdym przypadku wypełnione zostały wszystkie rubryki, stąd w kolejnych analizach tematycznych będzie różna wielkość zbiorów danych (np. na 605 odnotowanych gajowych dane na temat ich wykształcenia posiadamy w 506 przypadkach, dane dotyczące narodowości w 561 przypadkach). Wszystkie zbiory danych są jednak na tyle obszerne, że zdaniem autora pozwalają na formowanie ogólnych wniosków. Po drugie w związku z odnotowanymi zmianami personalnymi (zwolnienia, przeniesienia służbowe) dostępne są dane o większej liczbie osób niż wynosiła obsada kadrowa nadleśnictw. O ile niewłaściwe byłoby ich wykorzystanie w części pt. „Liczba kadry

3 „Wykaz imienny funkcjonariuszów zatrudnionych w nadleśnictwach i zakładach przemysłowych” znajduje się w archiwum Regionalnej Dyrekcji Lasów Państwowych w Białymstoku. Trafił tam po likwidacji OZLP w Siedlcach, która miała miejsce w 1975 roku i polegała na przyłączeniu nadleśnictw do białostockiego OZLP. Dokument liczy 338 stron, ma postać księgi z wydrukowanymi formularzami. Wymieniono w niej w porządku alfabetycznym nadleśnictwa, następnie tartaki i placówki handlowe, a na końcu Zarząd Dóbr Państwowych Rzepichowsko-Chotynickich i trzy podległe mu nadleśnictwa. W przypadku osób wymienionych w „Wykazie” podane zostały m.in.: data urodzenia, narodowość, wyznanie, wykształcenie, stanowisko i miejsce pracy, grupa uposażenia, data rozpoczęcia służby stałej, prowizorycznej, kontraktowej. Inne informacje, jak data złożenia egzaminu kwalifikacyjnego, pojawiały się jedynie sporadycznie.

4 W tym miejscu autor winien z wdzięcznością odnotować nazwisko Ireny Grześ, zatrudnionej w Wydziale Kadr RDLP w Białymstoku, która z własnej inicjatywy sporządziła cyfrową listę jednostek i nazwisk, a także udzieliła życzliwej pomocy w skorzystaniu z unikalnego materiału.

w nadleśnictwach” (tu przyjęto liczby po ostatnich odnotowanych zmianach), o tyle w przypadku pozostałych zagadnień korzystano z pełnej listy nazwisk, w tym osób, których angaż ustął w okresie prowadzenia „Wykazu”.

ZARYS DZIEJÓW DYREKCJI LASÓW PAŃSTWOWYCH W SIEDLCACH

Obszar siedleckiej dyrekcji LP, który jest przedmiotem niniejszego opracowania, został uformowany w końcu 1938 roku i pozostawał w takim kształcie jedynie do września 1939 roku. Wspomnijmy jednak na wcześniejsze dzieje tej nieistniejącej już jednostki.

Początki Dyrekcji Lasów w Siedlcach sięgają 1919 roku. Na mocy rozporządzenia Rady Ministrów z 11 kwietnia 1919 roku w odrodzonej Polsce powstały cztery Zarządy Dóbr Państwowych (ZDP), w których gestię przekazano również państwowe lasy. Ich siedziby to: Radom, Warszawa, Lwów i Siedlce. Zarządowi siedleckiemu podporządkowano wówczas 20 powiatów, głównie ze wschodnich obszarów dawnego Królestwa Polskiego. Na północy zarząd obejmował powiat sejneński, na południu włodawski. Po wskazaniu konkretnych powiatów w treści rozporządzenia, przygotowawanego w warunkach kształtowania się granic państwa, napisano: „oraz przylegające powiaty wschodnie”⁵.

Siedlce nie były co prawda ulokowane centralnie w stosunku do obszaru, jakim administrował zarząd, niemniej jednak pamiętać należy, że okolice Białegostoku zostały przejęte z rąk administracji niemieckiej dopiero w lutym 1919 roku, zaś walki z Litwinami o przynależność państwową Suwalszczyzny toczyły się jeszcze latem tego roku. Z Siedlec i najbliższej okolicy Niemców wyparto natomiast już w listopadzie 1918 roku. Już w pierwszych miesiącach niepodległości, w tym byłym gubernialnym mieście, mogły formować się instytucje odpowiedzialne za tworzenie struktur państwa. Lokalizacji ZDP z pewnością sprzyjał też węzeł kolejowy (linie wychodzące w czterech kierunkach).

W następnym roku (23 listopada 1920 roku) z Zarządów Dóbr Państwowych zostały wyodrębnione cztery zarządy okręgowe Lasów Państwowych. Siedlecki zarząd LP pozostawał wówczas w tym samym kształcie terytorialnym (20 powiatów), co ZDP⁶. Obejmował niemal całe województwo białostockie oraz północną część województwa lubelskiego.

Kolejna zmiana nastąpiła po ustaniu działań wojennych i utworzeniu przedsiębiorstwa Lasy Państwowe (1924 rok). Rozporządzenie Rady Ministrów z 16 stycznia 1925 roku powołało 10 dyrekcji lasów państwowych, w tym siedlecką. Obszar jej działalności obejmował w województwie białostockim powiaty: augustowski, białostocki, bielski (bez kilku gmin), kolneński, łomżyński, ostrołęcki, ostrowski, sokólski,

5 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 kwietnia 1919 roku w przedmiocie organizacji Zarządów Dóbr Państwowych.

6 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 23 listopada 1920 roku w przedmiocie organizacji i zakresu działania okręgowych zarządów lasów państwowych (Dz.U. z 1920 Nr 114 poz. 753).

suwalski, szczuczynski, wysokomazowiecki, w woj. lubelskim powiaty: bialski, konstantynowski, łukowski, radzyński, siedlecki, sokołowski, włodawski i węgrowski. Nadal był to bardzo rozległy teren, sięgający na północy Suwałk i granicy z Litwą, zaś na południu okolic Lubartowa⁷.

Wkrótce rola Siedlec jako siedziby dyrekcji LP utrwaliła się. W 1929 roku rozpoczęto budowę okazałej siedziby, którą oddano do użytku w 1934 roku. Dyrekcja w tym czasie skupiała 45 nadleśnictw, 39 w białostockim i 6 w lubelskim oraz 6 tartakami usytuowanych w białostockim⁸.

Do zasadniczej zmiany struktury organizacyjnej dyrekcji doszło w 1938 roku. Rozporządzenie Rady Ministrów z 13 lipca powoływało dziewięć okręgów LP. Na omawianym obszarze powołano okręg białostocki LP, na jego siedzibę wyznaczając Białowieżę, gdzie dotąd mieściła się siedziba dyrekcji okręgu białowieskiego. Nowopowstały okręg białostocki zasilili głównie dotychczasowe nadleśnictwa siedleckie. Nadleśnictwa ze zlikwidowanej dyrekcji białowieskiej trafiły natomiast do dyrekcji siedleckiej. Reforma weszła w życie 1 października 1938 roku.

W ślad za rozporządzeniem zasięg terytorialny dyrekcji obejmował:

- **województwo poleskie**, całe, z wyjątkiem kilku gmin,
- **województwo lubelskie**, powiaty: bialski, chełmski, krasnostawski, lubartowski, lubelski, łukowski, puławski, radzyński, siedlecki i włodawski,
- **województwo nowogródzkie**, część powiatów baranowickiego i nieświeskiego,
- **województwo białostockie**, gminy Drohiczyn, Mielnik i Siemiatycze,
- **województwo warszawskie**, powiat sokołowski i gminę Irena,
- **województwo kieleckie**, gminę Góra Puławska,
- **województwo wołyńskie**, wschodnią część gminy Górniki w powiecie kowelskim⁹.

Jednak już w tym samym roku, 25 listopada, kolejne rozporządzenie wprowadziło korektę granic. Prócz innych zmian (najistotniejsza to powołanie dyrekcji w niedawno zajętych przez Polskę Cieszynie), uszczupliła ona obszar dyrekcji siedleckiej, przede wszystkim odłączając teren kilku powiatów w lubelskim. Tym samym dyrekcja siedlecka obejmowała:

- **województwo poleskie**, całe, z wyjątkiem kilku gmin i ich fragmentów, w okolicach Kamieńca Litewskiego, Szereszowa, Kamienia Koszyrskiego i Wysocka,
- **województwo lubelskie**, powiaty: bialski, łukowski, radzyński i siedlecki,
- **województwo białostockie**, nadbużańskie gminy: Drohiczyn, Mielnik i Siemiatycze,

7 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 16 stycznia 1925 roku o utworzeniu dyrekcji lasów państwowych (Dz.U. z 1925 r. Nr 9 poz. 62).

8 *Almanach Leśny: rocznik personalny administracji lasów państwowych. Część I. Imienny wykaz personelu Administracji Lasów Państwowych: według stanu na dzień 1 lipca 1933 r.*, 1933, Warszawa.

9 Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 13 lipca 1938 roku o ustaleniu okręgów i siedzib dyrekcji Lasów Państwowych (Dz.U. z 1938 Nr 53 poz. 413).

- **województwo nowogródzkie**, kilka gmin i ich fragmentów w okolicach Baranowicz i Nieświeża,
- **województwo wołyńskie**, wschodnią część gminy Górniki w powiecie kowelskim¹⁰.

SIEDLECKA DYREKCJA LP W LATACH 1938–1939

Ostatecznie w końcu 1938 roku DLP w Siedlcach podlegało 31 nadleśnictw, które poprzednio znajdowały się pod nadzorem dyrekcji w Białowieży, Siedlcach i Łucku. Miejscowości, gdzie znajdowały się wówczas siedziby nadleśnictw, usytuowane były przede wszystkim w granicach dzisiejszej Białorusi (22), ale także Polski (5) i Ukrainy (4). Wyjątkową jednostką z dzisiejszego punktu widzenia było Nadleśnictwo Mielnik, którego dawny obszar przecina dziś granica polsko-białoruska. Poniżej wymieniono nazwy nadleśnictw DLP w Siedlcach, podając w nawiasie obecne usytuowanie państwowe siedziby: Białe Jezioro (UA), Bostyń (BY), Bronna Góra (BY), Brześć (BY), Chotyłów (PL), Chotyń (BY), Czerniany (BY), Drohiczyn (BY), Hancewicz (BY), Iwacewicz (BY), Kijowiec (PL), Kobryń (BY), Kosów Poleski (BY), Lelików (BY), Lubieszów (UA), Łuków (PL), Łuniniec (BY), Malkowicz (BY), Małoryta (BY), Miedna (BY), Mielnik (PL), Moroczno (UA), Nurzec (PL), Pińsk (BY), Porzeżyn (BY), Prypeć (UA), Rzepichów (BY), Sosnowo (BY), Stolin (BY), Stwiga (BY) oraz Wiado (BY).

Ponadto jednostkami dyrekcji były:

- tartaki w Bronnej Górze, Iwacewiczach oraz w Nurcu,
- gospodarstwa rybackie w Łachwie i Mościbrodach k. Siedlec,
- składy handlowo-rozdzielcze w Domanowie, Horodyszczu, Iwacewiczach, Małorycie, Porzeżynie i Snitowie, które organizacyjnie funkcjonowały „przy nadleśnictwach” oraz skład handlowo-rozdzielczy w Nurcu (we wsi funkcjonowały jednocześnie tartak państwowy i nadleśnictwo).

Dyrekcja zatrudniała też kilka osób przy prywatnych tartakach w Kobryniu („Kresy”) i Pińsku („Pina”), odpowiedzialnych za przetarcie drewna z Lasów Państwowych.

Osobną jednostkę stanowił Zarząd Dóbr Państwowych Rzepichowsko-Chotyńskich, ulokowany we wsi Kruhowicze koło Hancewicz. Była to jednostka odpowiedzialna za niedawny nabytek Lasów Państwowych. Był nim kompleks leśny

¹⁰ Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 listopada 1938 roku o ustaleniu okręgów i siedzib dyrekcji Lasów Państwowych (Dz.U. 1938 Nr 95 poz. 639). W tym miejscu należy odnotować mankament opracowania pt. *Z dziejów Lasów Państwowych i leśnictwa polskiego 1924–2004* pod red. A. Szujckiego (Warszawa 2006). W tej oficjalnej historii Lasów Państwowych niewłaściwie bowiem odnotowano przebieg i efekt reformy organizacyjnej LP przeprowadzonej w 1938 roku, poprzestając na etapie z 1 października. Jak to odnotowaliśmy, już niespełna dwa miesiące po tej dacie dokonano korekty przebiegu granic dyrekcji LP. Zasięg Dyrekcji LP w Siedlcach, ustalony w oparciu o „Wykaz”, będący przedmiotem niniejszego opracowania, odzwierciedla właśnie korektę dokonaną w listopadzie 1938 roku. Ten błąd utrwała również, i niestety wprowadza inne, np. mapa zamieszczona na s. 76 przytoczonego opracowania, oddając niewłaściwie przebieg i siedziby części dyrekcji Lasów Państwowych.

o pow. 105 tys. ha położony na pograniczu powiatów łuninieckiego i baranowickiego, który na rzecz państwa przeszedł 23 grudnia 1936 roku. Wcześniej należał do hr. Jarosława Potockiego i wraz z resztą ziem stanowił trzecie co do wielkości, po ordynacjach zamojskiej i dawidgródzkiej, dobra ziemskie w II Rzeczypospolitej. Była to jednocześnie najpoważniejsza transakcja tego typu, w jakiej wzięły udział Lasy Państwowe. Nieruchomość wyceniono na 9,1 mln zł. Dzięki temu dotychczasowy właściciel mógł spłacić zadłużenie, m.in. uiścił w drodze ugody przeważającą część zobowiązań i zaległości podatkowych na rzecz Skarbu Państwa, sięgających 1,5 mln zł¹¹. W efekcie transakcji odsetek lasów państwowych w województwie poleskim wzrósł o 10%, do 41%¹². Zarząd zatrudnił 11 osób i sprawował nadzór nad 3 nadleśnictwami: Chotynicze, Malkowicze i Rzepichów oraz tartakiem w Malkowiczach. Został wyodrębniony w strukturze LP z uwagi na jeden z warunków transakcji, którym było pokrycie kosztów zakupu wyłącznie z zysków uzyskanych poprzez eksploatację dóbr¹³.

Brak jest informacji odnośnie powierzchni lasów w obrębie dyrekcji siedleckiej w interesującym nas kształcie. Dostępne są jedynie informacje dotyczące przedwojennych województw. Województwo poleskie, którego obszar w największej części pokrywał się z terenem siedleckiej dyrekcji LP, było najbardziej zasobne w lasy (1,11 mln ha) spośród wszystkich województw. Cechował je przy tym zdecydowanie wyższy poziom lesistości – 30,2%, wobec lesistości kraju 21,9%. Przy tym był to region kraju, gdzie stosunkowo dużą część stanowiły lasy należące do państwa (41% na początku 1937 roku)¹⁴.

W nowym układzie Siedlce znalazły się w jednoznacznie peryferyjnym położeniu w stosunku do terenu dyrekcji. Na wschodzie dyrekcja sięgała aż po granicę z ZSRR, od której Siedlce dzieliło około 300 km, a dystans kolejowy przekraczał 400 km. Sytuacja ta miała mieć charakter tymczasowy, gdyż siedzibę dyrekcji planowano przenieść do bardziej centralnie położonego Brześcia. Do wybuchu wojny przeprowadzka ta nie nastąpiła, podobnie jak w przypadku wzmiankowanych wcześniej Białowieży i Białegostoku.

LICZBA KADR W NADLEŚNICTWACH

Niestety brak jest dokumentów, na podstawie których można poznać powierzchnię, jaką zarządzały nadleśnictwa, ani tym bardziej uzyskać wiedzę na temat innych uwarunkowań gospodarczych. Stąd też trudno odnieść liczebność kadry w jednostkach do rozmiaru zadań, rozdrobnienia kompleksów leśnych i tych wszystkich cech, które są decydujące dla rozmiaru zadań gospodarstw leśnych. Warto jednak wskazać na decydujące o tym i charakterystyczne dla II Rzeczypospolitej rozproszenie lasów

11 *Magnačka fortuna własności państwa*, 1936, „Gazeta Gdańska”, nr 298, s. 4.

12 *Mały rocznik statystyczny*, 1938, s. 83.

13 Archiwum Akt Nowych, zesp. Prezydium Rady Ministrów, sygn. 1134, s. 3–7.

14 *Mały rocznik statystyczny*, 1938, s. 83.

państwowych (39% ogółu lasów w 1937 roku) pośród lasów prywatnych. W latach 30. XX wieku mieliśmy jeszcze do czynienia z odmiennym niż dziś układem własnościowym dóbr ziemskich. Było to efektem uwłaszczenia chłopów i nacjonalizacji na przestrzeni XVIII–XX wieku (sekularyzacja dóbr kościelnych, konfiskaty popowstaniowe, upaństwowienie majoratów donacyjnych), ale w większej części była to kontynuacja stosunków własnościowych I Rzeczypospolitej.

Na Polesiu układ ów był o tyle szczególny, że w tej części kraju znajdowały się jedne z największych prywatnych majątków ziemskich. Wspomnijmy obfitujące w lasy ordynację dawidgródecką oraz dobra rzepichowsko-chotyńskie, drugi i trzeci co do wielkości majątek ziemski w granicach Polski¹⁵. Państwowe nadleśnictwa miały faktycznie charakter enklaw, obejmujących lokalnie spójną przestrzeń lasów państwowych. Tym samym nadleśnictwa miały bardzo zróżnicowaną powierzchnię. Jej ujednoczenie było jednym z zadań, jakie stawiał sobie dyrektor naczelny LP Adam Loret, obejmując stanowisko. Niemniej jak pokazano w dalszej części, zróżnicowanie wielkościowe nadleśnictw jeszcze w 1938 roku było znaczące. Potwierdza to J. Broda, który podaje, że w 1938 roku najmniejsze nadleśnictwo DLP w Białowieży liczyło 3618 ha, podczas gdy największe obejmowało 35 tys. ha¹⁶. (Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, że dopiero po nacjonalizacji dużej własności ziemskiej w 1944 roku granice nadleśnictw zachowują jednolitą ciągłość, a ich kilkakrotna modyfikacja każdorazowo miała na celu ich względne ujednoczenie głównie pod względem powierzchni lasów).

Następstwa takiego stanu rzeczy widzimy w liczebności i strukturze kadrowej nadleśnictw siedleckiej DLP. Najmniejsze Nadleśnictwo Brześć zatrudniało 12 osób i składały się na nie 2 leśnictwa. Największe jednostki, nadleśnictwa Chotycznice i Bostyń, zatrudniały nawet 46–47 osób, a formowały je 4 (Bostyń) i 9 (Chotycznice) leśnictw. Nadleśnictw zatrudniających do 20 osób znajdujemy 9, 30 i więcej osób zatrudniało 10 nadleśnictw. Przeciętnie w nadleśnictwie zatrudnionych było 27 osób.

Zróżnicowanie pod względem liczby **leśnictw** w nadleśnictwach przedstawiało się następująco: 5 nadleśnictw miało zaledwie 2 leśnictwa, 8 nadleśnictw – 3, 7 nadleśnictw – 4, 5 nadleśnictw – 5, 4 nadleśnictwa – 6 i 1 nadleśnictwo aż 9 leśnictw. W efekcie podobnie zróżnicowana była liczba **gajowych**. W Nadleśnictwie Brześć (2 leśnictwa) znajdujemy ich raptem 7, a w Nadleśnictwie Łuków (5 leśnictw) aż 33. Przeciętnie na leśnictwo przypadało 4,1 gajowych. Najczęściej taka też była obsada leśnictwa, tj. leśniczy plus 4 gajowych. Taką sytuację obserwujemy w 32 na 105 leśnictw, w których udało się ustalić liczbę gajowych. Niemniej i tu zaobserwowano duże zróżnicowanie. Są więc leśnictwa, w których nie angażowano żadnego gajowego, ale są i takie, w których gajowych odnajdujemy aż 8.

W odróżnieniu do obecnej sytuacji, przedwojenne nadleśnictwa posiadały bardzo nieliczną **kadre biurową**. Były to przeciętnie 4 osoby, najczęściej jednak pracami biurowymi zajmowały się 3 osoby. Takich jednostek odnotowano 13, przy czym

15 D. Klementowicz, 2010, *Struktura wielkości prywatnych majątków ziemskich w powiecie sieradzkim przed I wojną światową*, „Biuletyn Szadkowski”, t. 10, s. 93. Przed I wojną światową ordynacja dawidgródecka obejmowała 155,3 tys. ha, zaś dobra chotyńsko-rzepichowskie 134,8 tys. ha.

16 J. Broda, 2007, *Dzieje najnowsze leśnictwa w Polsce 1918–2006*, t. 1, Warszawa, s. 52.

w 2 z nich do momentu zamknięcia spisu, obsadę biurową zwiększono do 4 osób. Wśród 34 szefów nadleśnictw znajdujemy nie tylko nadleśniczych (28 os.), ale także 5 adiunktów leśnych p.o. nadleśniczego i 1 leśniczego p.o. nadleśniczego. Pozostałe stanowiska biurowe określone były w bardzo różny sposób. Najczęstsze to leśniczy biurowy/kancelaryjny (16 os.) i podleśniczy biurowy/kancelaryjny (19 os.), pomocnik rachunkowy (13 os.). Liczne było grono osób pełniących obowiązki (p.o.) na różnych stanowiskach (18 os.).

Jakkolwiek w dalszej części opracowania szerzej wspomniano o leśniczych, tutaj nadmienimy jedynie, że leśnictwami kierowały osoby, których stanowisko pracy określano na różne sposoby. Będą to przede wszystkim leśniczowie (81 os.), ale także liczni praktykanci leśni p.o. leśniczego (22 os.), podleśniczowie i podleśniczowie p.o. leśniczego (16 os.), adiunkci leśni i adiunkci leśni p.o. leśniczego (7 os.), nadzorcy leśni i nadzorcy leśni p.o. leśniczego (3 os.), pomocnik rachunkowy p.o. leśniczego (2 os.) i inni.

Co charakterystyczne, personel terenowych jednostek dyrekcji składał się niemal wyłącznie z mężczyzn. W „Wykazie” odnajdujemy nazwiska jedynie pięciu kobiet. Oprócz dozorczynie zatrudnionej w Nadleśnictwie Bostyń i pracownicy biura Nadleśnictwa Malkowicze kobiety pracowały także jako pomocnik kancelaryjny lub rachunkowy w tartakach (Bronna Góra, Iwacewice) i w Zarządzie Dóbr Chotynicko-Rzepichowskich. Żadna z kobiet nie legitymowała się wykształceniem leśnym.

WYKSZTAŁCENIE

Jedną z bardziej istotnych części „Wykazu” jest informacja na temat wykształcenia kadry. Rubryka odnotowuje rodzaj szkoły, niekiedy także jej lokalizację i datę ukończenia. Na tej podstawie można stwierdzić, że profesjonalne przygotowanie leśne posiadali wszyscy nadleśniczowie, znaczna część leśniczych i pracowników biur oraz jedynie około 1/8 gajowych. Na każdym szczeblu dominował inny rodzaj i poziom wykształcenia.

Wśród osób z zawodowym i średnim wykształceniem leśnym, pracujących w biurach nadleśnictw i na stanowiskach leśniczych, dominowali absolwenci polskich placówek powstałych po odzyskaniu niepodległości. Najliczniejsza grupa to absolwenci Państwowej Szkoły dla Leśniczych w Białowieży – 36 osób. Szkoła działająca w latach 1929–1936 wykształciła w sumie 160 absolwentów¹⁷, którzy siłą rzeczy zasilali przede wszystkim kadrę ówczesnej białowieskiej DLP. Niemniej na poleskiej i podlaskiej prowincji pracowali także absolwenci pozostałych szkół tego typu: w Cieszynie (11 os.), Zagórz (6 os.), Bolechowie (5 os.) czy Margoninie (1 os.), co może świadczyć o delegowaniu pracowników LP pochodzących z centralnych i zachodnich części Polski na wschód. Sporą grupę, obecną wyłącznie wśród leśniczych, stanowili absolwenci średnich szkół leśnych (liceów) w Żyrowicach (12 os.) i Białokrynicy (11 os.). Obie szkoły zlokalizowane były we wschodniej części kraju.

17 A. Kulbacka, 2014, *Państwowa Szkoła dla Leśniczych w Białowieży*, Gołuchów, s. 50.

Na 34 osoby odnotowane na stanowisku **nadleśniczego** (28 nadleśniczych, 5 adiunktów leśnych p.o. nadleśniczego i jeden leśniczy p.o. nadleśniczego) wszyscy posiadali wyższe wykształcenie leśne, w przeważającej części (31 os.) przypadków zdobyte już w niepodległej Polsce. Ponadto 20 z nich ukończyło leśnictwo na SGGW, 6 na Uniwersytecie Poznańskim, 5 na Politechnice Lwowskiej. Siłą rzeczy były to osoby w stosunkowo młodym wieku (średnia wieku 39,9 lat), przy czym aż 19 nadleśniczych w 1938 roku nie przekroczyło wieku 40 lat. Każdy z nadleśniczych w 1938 roku posiadał ponad 5 lat stażu pracy. Wszystkie osoby na stanowiskach nadleśniczych były narodowości polskiej i, z jednym wyjątkiem (ewangelik), byli to katolicy.

W przypadku **leśniczych** zachowały się informacje o wykształceniu 119 osób na 130 zatrudnionych. Modelowym w okresie międzywojennym wykształceniem na tym stanowisku miała być państwowa szkoła leśna lub średnia szkoła leśna (liceum z maturą). Faktycznie w grupie 100 leśniczych posiadających fachowe przygotowanie najczęściej byli absolwenci państwowych szkół leśnych (55 os.) i państwowych średnich szkół leśnych (23 os.). Ponadto 11 leśniczych legitymowało się przygotowaniem zdobytym jeszcze w okresie przedwojennym lub w czasie wojennym. Ukończyli oni szkoły w Suchedniowie, Połocku, Warszawie (szkoła przy Centralnym Towarzystwie Rolniczym), Wielatyczach, Kurhanie, Koszelewie i Kossowie. W sześciu przypadkach odnotowano egzaminy dla leśniczych, a w pięciu wykształcenie wyższe leśne. Pozostałe osoby to absolwenci gimnazjów (10 os.), innego typu szkół branżowych, ale także pojedyncze osoby z uniwersyteckim wykształceniem prawniczym, kursem dla gajowych (nadzorca leśny) czy po siedmioklasowej szkole elementarnej.

Dla **pracowników biur** nadleśnictw informacje o wykształceniu są dostępne w przypadku 92 na 97 wymienionych osób. W tej grupie zróżnicowanie jest największe, z uwagi na charakter stanowisk (zarówno stanowiska księgowe, jak i obejmujące zagadnienia z zakresu gospodarki leśnej). Obok więc 14 absolwentów państwowych szkół dla leśniczych jest 29 absolwentów gimnazjów, 8 absolwentów szkół elementarnych i powszechnych, a nawet 2 z wykształceniem domowym. Najlicniejsza grupa (32 os.) to absolwenci najrozmaitszych szkół handlowych, miejskich, rolniczych czy dla nauczycieli.

Jakkolwiek „Wykaz” odnotowuje 605 **gajowych**, to jedynie w 506 przypadkach w rubryce „wykształcenie” pojawia się jakakolwiek adnotacja. Należy to pochylić za symptomatyczne, gdyż, jak pokazano poniżej, wykształcenie tej grupy pracowników stało na niskim poziomie i w niektórych przypadkach nie uważano nawet za celowe odnotowywanie czegokolwiek. Tym bardziej, że w przypadku 13 gajowych znaleziono adnotację „analfabeta” lub „niepiśmienny” (9 z nich było wyznania prawosławnego). W przypadku 68 gajowych odnotowano zaś wyłącznie, że są piśmienni.

Najlicniejszą grupę stanowią gajowi z wykształceniem elementarnym (193 os.) lub uczęszczający do szkół powszechnych (106 os.), łącznie to 59% wszystkich osób. „Wykaz” niekiedy tylko wymienia liczbę ukończonych klas. Panuje tu duże zróżnicowanie. Zdarza się bowiem wzmianka zarówno o jednej, jak i siedmiu, ośmiu klasach. Innego typu szkoły ukończyły 24 osoby. Z uwagi na różnorodność nazw i niejednorodny system szkolny nie sposób przyporządkować, na jakim poziomie były to placówki. Wykształcenie domowe odebrało 20 gajowych. Jedynie ośmiu uczęszczało do gimnazjów.

Tylko część gajowych posiadała właściwe kwalifikacje profesjonalne, zdobywane podczas kilkutygodniowych (po pięć lub siedem tygodni) kursów, określanych jako kursy leśne, dla straży leśnej, dla gajowych. Ukończyło je 86 gajowych, tj. 17% tych, przy których nazwiskach pojawiła się jakakolwiek adnotacja o wykształceniu. Przy czym przy nazwiskach absolwentów pojawia się bądź to wyłącznie adnotacja o ukończeniu kursów, bądź o zasadniczym wykształceniu (elementarne, domowe itp.) i dodatkowo o kursach. Z bardziej szczegółowych adnotacji dowiadujemy się, że kursy organizowano w okresie 1924–1938 w następujących miejscowościach: Białowieża (1938), Czarna Wieś (obecnie Czarna Białostocka), Łuniniec (m.in. między 1 września a 14 października 1937 roku), Kostopol i Nieśwież.

WYZNANIE I NARODOWOŚĆ

Ponieważ międzywojenna Rzeczpospolita stanowiła kraj niejednolity etnicznie, zagadnienia narodowościowe i wyznaniowe stanowiły istotny przedmiot uwagi w polityce państwa. Spis powszechny przeprowadzony w 1931 roku, który zawierał pytanie o język ojczysty, ujawnił, że językiem polskim jako ojczystym posługiwało się 68,9% mieszkańców kraju. W województwie poleskim, które obejmowała siedlecka dykcja LP ten odsetek był najniższy w kraju i wynosił 14,5% (aż 62,9% ludności województwa wskazała język „tutejszy”). Odsetek katolików obrządku łacińskiego, tradycyjnie identyfikowanych z polsnością, wynosił w kraju 64,8%, w poleskim – 11%¹⁸.

„Wykaz” odnotowuje narodowość w przypadku 831, a wyznanie w przypadku 836 pracowników nadleśnictw. Szczegóły podano w tabeli 1.

Tab. 1. Narodowość i wyznanie kadry nadleśnictw Dykcji Lasów Państwowych Okręgu Siedleckiego

Tab. 1. Nationality and religion of staff in the Siedlce Forest Directorate

Wyznanie	Narodowość						razem
	poliska	białoruska	ukraińska	rusińska	rosyjska	b.d.	
Rzymsko-katolickie	648	5	–	–	–	4	657
Prawosławne	77	94	2	1	1	2	177
Ewangelickie	2	–	–	–	–	–	2
b.d.	–	–	–	–	1	52	52
Razem	727	99	2	1	2	58	889

¹⁸ *Mały rocznik statystyczny*, 1938, s. 23–24.

W gronie pracowników nadleśnictw narodowość polską zadeklarowało 82%, a wyznania rzymsko-katolickie 74% osób. Sytuacji wyznaniowej i narodowościowej w obrębie dyrekcji siedleckiej LP nie można co prawda odnosić wprost do województwa poleskiego. Przeszkodą jest inny przebieg granic (m.in. z tego powodu, że 5 na 31 nadleśnictw obejmowało teren województw białostockiego i lubelskiego). Niemniej zaprezentowane powyżej liczby bezsprzecznie wskazują, że odsetek kadry narodowości polskiej i wyznania rzymsko-katolickiego istotnie przekracza proporcje, które winny odzwierciedlać faktyczne stosunki etniczno-wyznaniowe na obszarze dyrekcji.

Zdecydowanie wyższy odsetek Polaków spotykano na wyższych stanowiskach. Narodowości innej niż polska (białoruskiej) byli jedynie 2 leśniczowie i 4 pracownicy biur nadleśnictw, a pozostali to 95 gajowych i 1 strażnik łowiecki.

Nieco więcej osób było wyznania prawosławnego, dominującego na Polesiu. Być może dlatego, że wyznania nie można uznać za cechę deklaratywną. W „Wykazie” odnajdujemy 6 prawosławnych leśniczych, 17 pracowników biur oraz 150 gajowych i 4 osoby na stanowiskach dozorców, strażników i robotników.

Wśród kadry wyznania prawosławnego był tylko 1 absolwent SGGW oraz 8 osób z innym wykształceniem leśnym (w tym 5 absolwentów PSL w Białowieży).

ZASZEREGOWANIE

Zgodnie z ustawą z dnia 30 grudnia 1924 roku o organizacji lasów państwowych pracownicy byli zatrudniani według trzech tzw. kategorii zaszeregowania: prowizorycznie (tj. czasowo, do odwołania), z zastrzeżeniem usuwalności oraz na stałe (mianowanie). Niejasna wykładnia „zastrzeżenia usuwalności” oraz niewielki odsetek pracowników mianowanych był przyczyną niezadowolenia leśników, w tym związków zawodowych. Z punktu widzenia przełożonych „zastrzeżenie usuwalności” stwarzało wygodną możliwość prowadzenia selekcji personelu oraz zaostrażania dyscypliny służbowej. Jak podaje J. Broda, przed 1 października 1926 roku, kiedy stanowisko nadzwyczajnego delegata ds. administracji lasów państwowych objął Adam Loret, w dyrekcji siedleckiej mianowanych było 12 z 37 nadleśniczych, 4 spośród 147 leśniczych i 3 spośród 111 pracowników administracyjno-biurowych¹⁹.

Odnosnie zaszeregowania „Wykaz” posługuje się inną terminologią, wymieniając pracowników: stałych, prowizorycznych i kontraktowych. Śledząc przepisy okresu międzywojennego, nie można ustalić źródła takiej zmiany. Poprzestano więc na analizie takiego stanu rzeczy. **Pracownicy stali** nadal stanowili nieznaczny odsetek ogółu kadry. W 15 nadleśnictwach odnotowano 25 nazwisk. Najliczniejsi w tym gronie byli gajowi (9 os.), leśniczowie (8 os.) i pracownicy administracyjno-biurowi (7 os.). Na 31 zwierzchników nadleśnictw tylko 1 był mianowanym pracownikiem²⁰.

19 J. Broda, *Lasy Państwowe w Polsce...*, dz. cyt., s. 51–52. Autor pisze, że taki charakter kategoryzacji pracowników służył za instrument wymuszania lojalności i dyscypliny.

20 J. Broda (*Lasy Państwowe w Polsce...*, dz. cyt., s. 52) pisze, że o ile do 1926 roku liczba pracowników nominowanych była niewielka, to z czasem następowała etatyzacja pracowników. Do wybuchu wojny miał wszakże istnieć pewien procent kadry zatrudnionej „z za-

Nieznane są przesłanki, jakie decydowały o stałym angażu. Poza jednym wyjątkiem, gdy przy nazwisku gajowego widnieje wzmianka o zatrudnieniu stałym w 1934 roku, pozostałe osoby rozpoczęły służbę państwową przed 1928 rokiem. Nie przemawia za tym ponadprzeciętne przygotowanie zawodowe. Jakkolwiek bowiem wśród gajowych, siedmiu ukończyło kursy leśne, to opis kwalifikacji jednego brzmiał: „piśmienny”. Wykształcenie nie wyróżniało także stałych leśniczych i pracowników biurowych spośród reszty ich kolegów. W grupie zatrudnionych prowizorycznie stwierdzono 390 osób, przy czym aż 238 to osoby zatrudnione na tych warunkach w 1930 roku i wcześniej. Najliczniejsze grono stanowili pracownicy kontraktowi – 456 osób, z których 119 to pracownicy zatrudnieni w 1930 roku i wcześniej; 44 pracowników kontraktowych to leśniczowie, 32 to pracownicy administracyjno-biurowi, 375 gajowych.

W „Wykazie” zwraca uwagę fakt, że w niektórych nadleśnictwach niemal wszyscy gajowi są zatrudniani jako pracownicy kontraktowi. Tak jest nie tylko w nadleśnictwach dawnych dóbr chotyńsko-rzepichowskich, gdzie w 1937 i 1938 roku najprawdopodobniej zatrudniono na państwowych etatach gajowych hr. Potockiego. Należy także zwrócić uwagę na **wiek** kadry (informacja dla 807 os.). W 1938 roku w nadleśnictwach pracowało jedynie 20 osób starszych niż 60 lat, a średni wiek wynosił 39 lat.

WYNAGRODZENIA

W analizowanym okresie wynagrodzenia pracowników Lasów Państwowych regulowało rozporządzenie Rady Ministrów z 20 stycznia 1934 roku. Podstawą naliczania pensji było zaszerogowanie do jednej z 16 grup uposażenia, którym odpowiadały określone tabelarycznie kwoty, od 50 zł (grupa 16.) do 1200 zł (grupa 1., wyłącznie dyrektor naczelny LP). Rozporządzenie regulowało także m.in. dodatkowe uposażenie w naturze, tj. deputat drzewny (funkcjonariusze nadleśnictw) i rolny (nadleśniczowie, leśniczowie, podleśniczowie i gajowi), dodatkowo różnicując materialną pozycję pracowników różnych szczebli. Masa drewna opałowego zależna była bowiem

strzeżeniem usuwalności”. W oparciu o przytoczone dane, jakkolwiek obejmujące tylko jedną dyrekcję LP, trudno przyznać rację temu stwierdzeniu.

Trudno także zrozumieć, co tenże autor miał na myśli, pisząc, że przepisy z 1924 roku dotyczące zatrudniania w lasach państwowych zostały powtórzone w dekreście o zagospodarowaniu lasów państwowych z 22 marca 1928 roku. Dekret w ogóle nie wspomina na ten temat. W kolejnej swojej pracy (*Dzieje najnowsze leśnictwa w Polsce 1918–2006*, t. 1, Warszawa 2007, s. 80) J. Broda uzupełnia, że wzmiankowany przepis z 1924 roku powtórzył także prezydencki dekret z 17 marca 1927 roku o tworzeniu przedsiębiorstw państwowych i ich komercjalizacji (w rzeczywistości o wydzieleniu z administracji państwowej przedsiębiorstw państwowych, przemysłowych, handlowych i górniczych oraz o ich komercjalizacji). W tym dekreście znajdujemy całkowicie przeciwne stwierdzenie: „Pracownicy przedsiębiorstwa nie są urzędnikami państwowymi i są wynagradzani w zależności od czynionych usług, w sposób przyjęty w przedsiębiorstwach prywatnych” (art. 26). Wyjaśnienia wymagają także sprawy terminologiczne i to, czy w ogóle utrzymano kategoryzację z 1924 roku.

od kubatury mieszkania, zaś areał rolny od stanowiska. W przypadku niedostatecznego obszaru gruntów rolnych uposażonemu przysługiwał ekwiwalent pieniężny, o rokrocznie określonej wysokości.

Wykaz zawiera rubrykę pt. „Grupa uposażenia + zasiłek wyrównawczy” i na tej podstawie można określić wysokość zarobków kadry.

Nadleśniczowie odnotowani w „Wykazie” zostali zaszeregowani przede wszystkim do 7. (22 os.) i 8. (11 os.) grupy zaszeregowania, odpowiednio z 300 i 250 zł wynagrodzenia. Tylko jednej osobie, najstarszej wiekiem (55 lat w 1938 roku), jednemu w gronie nadleśniczych pracownikowi mianowanemu, przypisano kategorię 6., co oznaczało 370 zł pensji miesięcznej.

Prócz wynagrodzenia określanego przez grupę zaszeregowania pracownicy na wyższych stanowiskach, w tym nadleśniczowie, mieli otrzymywać dodatek służbowy. Wypłacano go według skali 9-stopniowej, tj. od 50 do 1200 zł. Nadleśniczym przypisano go w kwocie od 50 do 100 zł. Niestety „Wykaz” nie odnotowuje w przypadku nadleśniczych kwot dodatków służbowych. Nie można więc stwierdzić, czy otrzymywali oni te dodatki w naturze, czy też były im wypłacane. Warto odnotować, że system dodatków służbowych obejmował również kierownictwo zakładów przemysłowych LP, znacznie bardziej w tym zakresie promowane niż nadleśniczowie. Kierownik zakładu przemysłowego miał bowiem szansę otrzymywać dodatek 500-złotowy, równy dyrektorowi DLP.

„Wykaz” prezentuje płace 130 osób **kierujących leśnictwami**. Pracownicy ci są zaszeregowani do następujących grup: 8. (250 zł, 12 os.), 9. (200 zł, 32 os.), 10. (160 zł, 16 os.), 11. (130 zł, 42 os.), 12. (100 zł, 27 os.). W 26 przypadkach (24 przypadki dotyczą grup 8.–10.) prócz pensji z tytułu grupy uposażenia otrzymują oni „zasiłek wyrównawczy”, stąd też najlepiej zarabiający leśniczy (Nadleśnictwo Mielnik) otrzymywał pensję w wysokości 295 zł. Natomiast 44 osoby zarabiały w przedziale 200–295 zł, 59 osób – 120–185 zł i 26 zarabiała 100 zł. Przeciętne wynagrodzenie wynosiło 160,97 zł.

Wśród **pracowników biurowych** (dane dla 97 os.) zaszeregowanie przedstawiało się następująco: grupa 8. – 8 osób, grupa 9. – 28 osób, grupa 10. – 33 osób, grupa 11. – 13 osób i grupa 12. – 15 osób, wśród niej są także osoby z „zasiłkiem wyrównawczym”. W efekcie w najlepiej zarabiającej grupie (200–265 zł) znajdowało się 40 osób, 43 osoby otrzymywały wynagrodzenia w zakresie 130–175 zł i 15 osób w wysokości 100 zł.

Dla **gajowych** rozporządzenie przewidywało 4 grupy uposażenia od 13. do 16., tj. 90, 75, 60 i 50 zł. W oparciu o dane zawarte w „Wykazie” (informacje płacowe są dostępne w przypadku 595 gajowych i dozorców leśnych) zauważono, że w ok. 1/3 przypadków gajowym przyznawano wynagrodzenia w inny sposób: jako konkretne kwoty (55 os.) lub też poprzez uzupełnianie standardowego dla grupy uposażenia dodatkiem (132 os.). Była to powszechna praktyka, nieobserwowana jedynie w nadleśnictwach podległych Zarządowi Dóbr Chotynicko-Rzepichowskich. Należy także odnotować, że trzech gajowych otrzymywało jedynie wynagrodzenie „w naturze” – najprawdopodobniej był to wyłącznie deputat rolny i opałowy.

Liczba wynagradzanych konkretnymi kwotami bądź w przedziałach kwot była następująca: do 49 zł – 47 osób, 50 zł – 168 osób, 60 zł – 121 osób, 61–74 zł – 67 osób, 75 zł – 84 osób, 76–89 zł – 46 osób, 90 zł – 40 osób, pow. 90 zł – 19 osób. Przeciętne wynagrodzenie gajowych wynosiło 62,91 zł.

Nawet bez znajomości siły nabywczej ówczesnej złotówki i realiów ekonomicznych lat 30. widać, że ówczesne wynagrodzenia w LP były o wiele bardziej zróżnicowane niż dziś. Przyczyny można szukać m.in. w poziomie wykształcenia. Obecnie ten sam dyplom wyższej uczelni ma dyrektor generalny LP i zapewne kilka tysięcy podleśniczych. W latach 30. nierzadko jedyną w nadleśnictwie osobą z wyższym wykształceniem pozostawał nadleśniczy. Leśniczowie tylko w części byli absolwentami szkół dla leśniczych bądź liceów leśnych. Gajowi natomiast kończyli co najwyżej kilkutygodniowe kursy. Zróżnicowanie zarobków w tej ostatniej grupie miało raczej związek bądź to ze stażem pracy, bądź z wielkością obchodu, a nie z ukończeniem kursu.

Jak widać, przedwojenne Lasy Państwowe cechował wysoki stopień zróżnicowania uposażeń pracowników, a 300-złotowa pensja nadleśniczego (oraz ewentualnie dodatek funkcyjny) to miesięczne zarobki 6 gajowych. Pensja dyrektora naczelnego (również bez dodatku) wystarczała, aby opłacić cały personel gajowych w większości nadleśnictw. Warto jednak zwrócić uwagę, że na szczególnie ubogim Polesiu rządowa posada gajowego, z możliwością zamieszkania w służbowej gajówce, z deputatowym gospodarstwem i darmowym opałem, była niewątpliwie atrakcyjna. Tym bardziej, że najemny pracownik rolny w latach 30. otrzymywał dniówkę w wysokości 1–2 zł. Według cen z 1935 roku za najniższe uposażenie miesięczne (50 zł) gajowy mógł nabyć 1,5 t ziemniaków lub 310 kg pszenicy²¹.

Rok 1939 był ostatnim rokiem funkcjonowania przedwojennej administracji LP. Na większości obszaru byłej siedleckiej dyrekcji LP był to także kres polskiego leśnictwa w ogóle. Istnieją skromne informacje o tym, jak funkcjonowała gospodarka leśna na terenach zajętych przez ZSRR. Wiemy jednakże, że w kilka miesięcy po wkroczeniu wojsk radzieckich nastąpiła najciemniejsza data w historii leśnictwa – 10 lutego 1940 roku, kiedy „wyróżnieni” jako grupa zawodowa leśnicy zostali wraz z rodzinami wywiezieni w głąb Rosji. Za zdecydowaną większością nazwisk wymienionych w „Wykazie” kryją się więc rodzinne tragedie deportacji. W związku z tym faktem „Wykaz” został opracowany, opatrzony wstępem i jako broszura udostępniony w formie cyfrowej (plik PDF) na stronie internetowej RDLP w Białymstoku. Okazją do jego publikacji w tej formie była kolejna, 77. rocznica wywózki leśników z terenów zajętych przez ZSRR²².

21 *Mały rocznik statystyczny*, 1938, Warszawa.

22 Publikacja jest dostępna na: www.bialystok.lasy.gov.pl. W stosunku do pełnej treści „Wykazu”, która jest przedmiotem niniejszego artykułu, w wersji PDF ograniczono się do podania nazwisk, roku urodzenia, stopni służbowych, miejsca pracy, wykształcenia (wyłącznie leśnego) i ew. informacji nt. ruchu służbowego.

LITERATURA

- Almanach Leśny. Rocznik personalny administracji lasów państwowych. Część I. Imienny wykaz personelu Administracji Lasów Państwowych: według stanu na dzień 1 lipca 1933 r.*, 1933, Prasa Drzewna, Warszawa, s. 1–176.
- BRODA J., 1992, *Lasy Państwowe w Polsce. Tom 1 (1918–1939)*, *Studia i Materiały Ośrodka Kultury Leśnej*, t. 3, s. 1–196.
- BRODA J., 2007, *Dzieje najnowsze leśnictwa w Polsce 1918–2006*, t. 1. Warszawa, s. 1–455.
- KLEMENTOWICZ D., 2010, *Struktura wielkości prywatnych majątków ziemskich w powiecie sieradzkim przed I wojną światową*, „Biuletyn Szadkowski”, nr 10, s. 89–102.
- KULBACKA A., 2014, *Państwowa Szkoła dla Leśniczych w Białowieży*, Wyd. OKL w Gołuchowie, s. 1–76.
- Mały rocznik statystyczny*, 1938, GUS, Warszawa, s. 1–406.

KADRA NADLEŚNICTW DYREKCJI LASÓW PAŃSTWOWYCH OKRĘGU SIEDLECKIEGO W LATACH 1938–1939

Streszczenie

Artykuł powstał na bazie imiennego wykazu pracowników Dyrekcji Lasów Państwowych Okręgu Siedleckiego. Wykaz prowadzony w latach 1938–1939 zawiera dane na temat 972 osób. W treści została przedstawiona charakterystyka obejmująca wyłącznie pracowników nadleśnictw (31 jednostek). Autor przeprowadził analizę dotyczącą liczebności obsady kadrowej nadleśnictw, jak również wykształcenia, kategorii zaszeregowania, wynagrodzeń, narodowości i religii personelu. Analizę poprzedza charakterystyka siedleckiej Dyrekcji Lasów Państwowych, w tym zmian jej zasięgu, do jakich doszło w końcówce 1938 roku.

Słowa kluczowe: Dyrekcja Lasów Państwowych Okręgu Siedleckiego, kadra nadleśnictw, wykształcenie leśne, Polesie

STAFF OF FOREST DISTRICTS OF STATE FORESTS DIRECTORATE IN SIEDLCE IN THE YEARS 1938–1939

Summary

The article is based on staff register of the Siedlce Forest Directorate kept in the years 1938–39 and containing data of 972 employees. The author's main interest are the forest inspectorates (31 units). The analysis covers the number of the inspectorates' staff members, as well as their grades, salaries, education, nationality and religion. The analysis is preceded by an overall presentation of the Siedlce Forest Directorate, including the changes of its boundaries in the late 1938.

Keywords: State Forest Directorate in Siedlce, staff of Forest Districts, education of foresters, Polesie